

Parijse Salons

Verlichting in de 18e eeuw

Inhoud

1. Sociale netwerken in de 17e eeuw
2. Sociale netwerken in de 18e eeuw
3. Beroemde Salonnières
4. Samenvatting effect van de verlichting in de 18e eeuw
5. Definitie, thema's, vragen en antwoorden van de verlichting
6. Diderot, d'Alembert, Rousseau, Voltaire, Montesquieu

Sociale netwerken

17e eeuw

- Koffiehuizen In Nederland en Duitsland: uitwisseling informatie Tussen handelaren, alleen mannen
- Republiek der Letteren: Geleerden schreven elkaar brieven
- Theater: voor sociale binding
- Wetenschappelijke verenigingen
- Adellijke salons voor vermaak

effect wetenschappelijke revolutie 17e eeuw

Ontdekkingen van Copernicus, Kepler, Newton en
wetenschappelijke revolutie = aarde is niet middelpunt van het
universum

+

Grieken hadden het
fout, wij zijn slimmer

-

**Mens is niet centrum van het
universum dus onbeduidend**

Eerste Gemengde Salon:

- Mengeling adel en intellectuele burgers, vrouwen en mannen
- '*honnête homme*' eer, intelligentie en smaak
- Kunst van de conversatie

1630 Madame de Rambouillet

Nieuwe netwerken

- Lezen van kranten en boeken
- Opkomst discussie, kunst van de conversatie in tientallen Salons als vrije intellectuele broedplaats
- Veel adellijken waren verlicht en mengde zich in Salons met burgers

QuickTime™ and a decompressor are needed to see this picture.

Functie 18e eeuwse salons

- Niet vermaak, maar werk
- Alternatief voor universiteiten en academies
- model voor nieuwe egalitaire en kritische samenleving
- Educatie, Discussie. Gelijkheid
- Redactie van Stukken
- Thema: Letteren, politiek en filosofie
- Filosofes waren van alle markten thuis: theater, filosofie, wiskunde, scheikunde etc.

'Causer en écrivain'

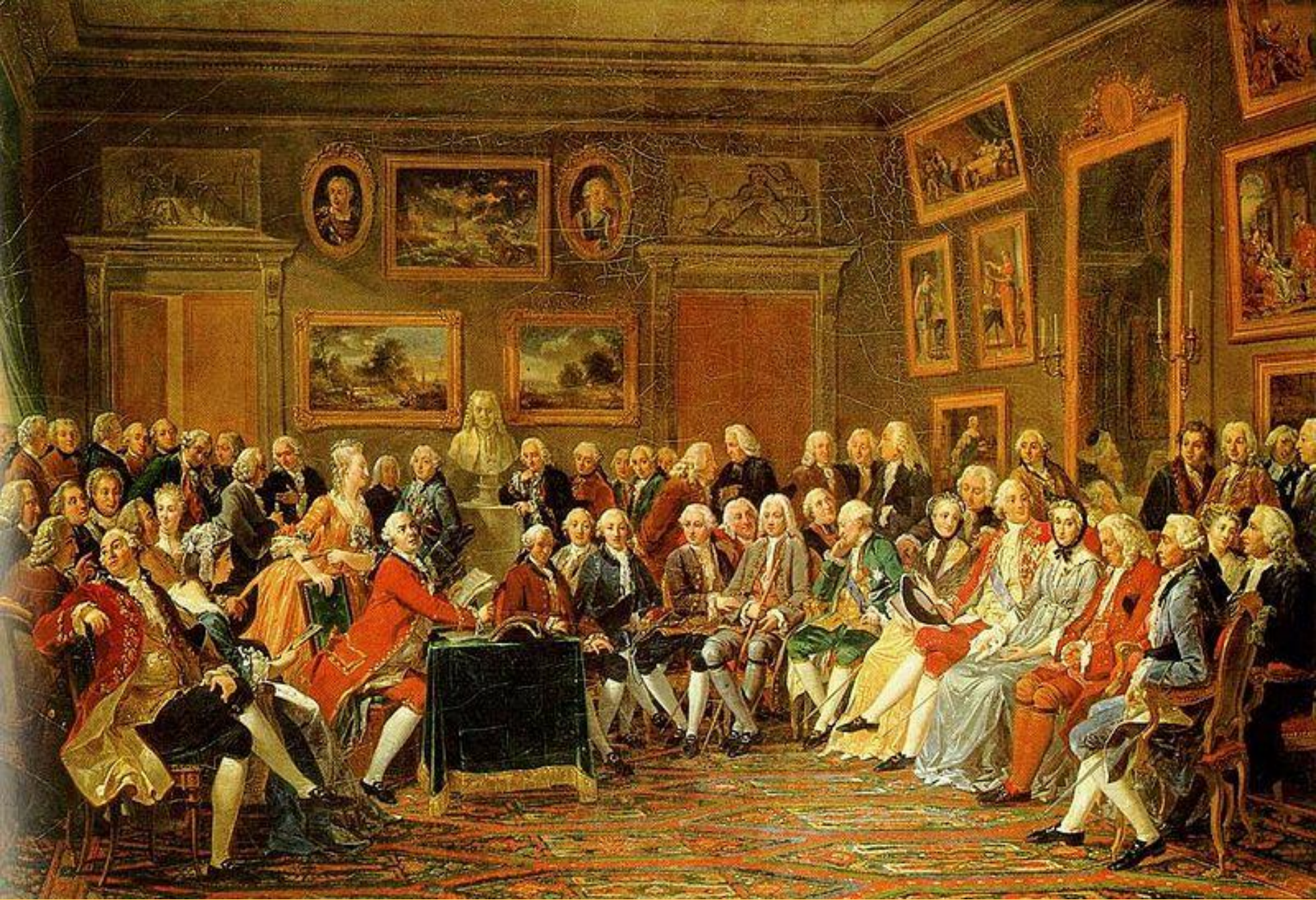
- Verspreiding informatie van Salons naar buitenwereld via Correspondentie en Nieuwsbrieven
- Ontwikkeling Brief als nieuw medium (rondbrief, openbrief, brief aan uitgever, gepubliceerde brief etc)
- memoires
- Publiek reageerde met pamfletten, pers, brieven

18e eeuwse Salonnières

- Salon diende deels ter Educatie van de salonières zelf
- Van adel of rijke burgerlijke
- Salonnières luisterden, stelden vragen
- Schreven Gastenlijsten en nieuwsbrieven
- Bepaalden thema's
- Gaven 'opleiding' aan toekomstige salonnières

Vereisten voor een Salonnière

- rijkdom (kosten diners, inrichting salon etc.)
- Intelligentie, een basale opleiding en organisatietalent
- groot sociaal netwerk aan het hof of in ander salons
- Echtgenoot moest onverschillig, welwillend of dood zijn

Salon van Madame Geoffrin

links van gastvrouw Madame Geoffrin: Rousseau ruziënd met Rameau over de juiste muziek: eenvoudig en natuurlijk of complex en geleerd (cultuur)

Beroemde Salonnières

- Catherine Grand,
Talleyrand, Benjamin Franklin, Thomas Paine, Napoleon
- Marquise **Francoise de Graffigny en haar nicht Madame Helvétius**;
philosofes, andere salonières zoals Lespinasse en Neckar, Manon Roland
- Luise de Lambert:
Voltaire, Rousseau, d'Almbert, Montesquieu
- Elzbieta Isabela Lubomirska
- Maschallin de Luxembourg:
Voltaire, Talleyrand Rousseaus
- Duchesse du Maine
- Juliette Récamier :
vijandin Napoleon, vriendin Madame de Staël
- Francoise Eléonore Dejean de Manville

- **Sophie Arnould:**
Rousseau, d'Alembert, Diderot, Benjamin Franklin
- Sophie Lalive de Bellegarde
- Elise Bonaparte
- **Emilie du Chatelet: Voltaire**
- **Marie de Vichy Chambrond:**
brieven met Voltarie en Encyclopedisten
- Madame du Deffand
- Marie Anne Doublet
- Madame Claude Dupin = **Louise Marie Madeleine Fontaine:**
Voltaire, Montesquieu, Rousseau
- Claire de Duras
- Marie Duronceray:
Montesquieu, d'Alembert, Diderot, Voltaire
- **Madame D'Épinay: Montesquieu**

Emilie du Châtelet

- 1706-1749
- Wiskundige en natuurkundige
- Vertaalde Newtons Principia Mathematica (nog steeds in gebruik)
- Minnares van Voltaire

Madame de Tencin

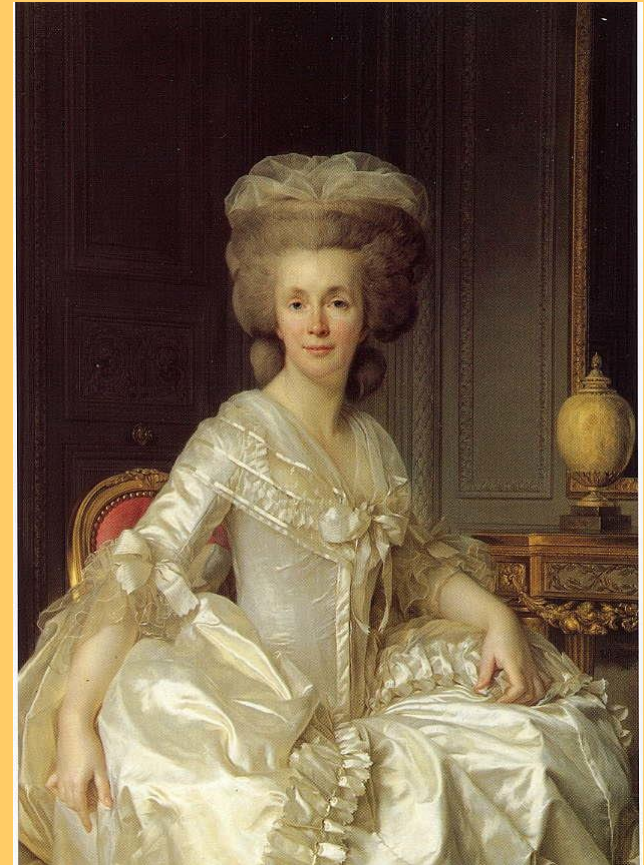
- 1682-1749
- Was een rebelse non, haar broer priester
- ging wonen bij rijk getrouwede zus in Parijs en Leerde belangrijke mensen kennen
- Legde baby te vondeling: de later beroemde filosoof D'Alembert
- Zeer scherpzinnig, geestig, cynisch, Politiek achter de schermen Voor haar broer zeer actief,
- Nam Salon op dinsdag over van Mme Lambert en Leidde Geoffrin op
- Gasten; schrijvers, Clericalen, montesquieu, Europese Bankiers, iedereen werd gelijk behandeld

Madame de Geoffrin

- 1699-1777
- Enige burgelijke: Bourgeoise Philosofe,
De Tsarina van Parijs, Honnête femme, Hartelijk, gastvrij:
'Donner et pardonner'
- Correspondeerde met Katharine de Grote, bezocht
keizerin Maria Theresia
- Liep 20 jaar 'stage' bij Madame de Tencin, Madame
Necker en Madame de Lespinasse
waren haar 'studentes',
concurrente van De Deffand
- Maandag kunstenaars
Woensdag schrijvers en filosofen
Warme lunch om 13.00 uur
Gasten: o.a. D'Alembert, Toekomstige
koning van Polen

Susan Necker Curchod

- 1737-94
- opgeleid in latijn, wis- en natuurkunde
- Eerste Salon : academie des euax in lausanne met studenten
- Haar Salon In Parijs was dinsdags
- Bezocht Salon van Mme Helvetius
- Stichtte ziekenhuizen en schreef boeken erover
- Moeder van de beroemde schrijfster en politica Madame de Staël
- Edward Gibbon "found her learned without pedantry, lively in conversation, pure in sentiment and elegant in manners "

Marquise du Deffand

- 1697-1780
- Correspondeerde met Voltaire, Montesqueu, D'Alembert
- Kreeg Ruzie met haar nichtje, Julie de Lespinasse, die haar eigen salon begon mbv Mme Geoffrin
- Gelukkig vond ze nog liefde en Geld bij britse Kunstenaar en Politicus Walpole

“Er is slechts één ongeluk, dat is geboren worden. “

“Gekken praten veel over het verleden, wijzen over het heden en idioten over de toekomst. “

“Vrouwen hebben te veel verbeelding en zijn te gevoelig voor logica.’

Madame de Roland

- 1754-93
- Las voltaire en Rousseau
- Politieke Salon Hotel Brittanique in de rue Guénégaud en later rue Neuve des Petits Champs
- Gasten: leiders van de Revolutie zoals Robespierre, Jakobijnen

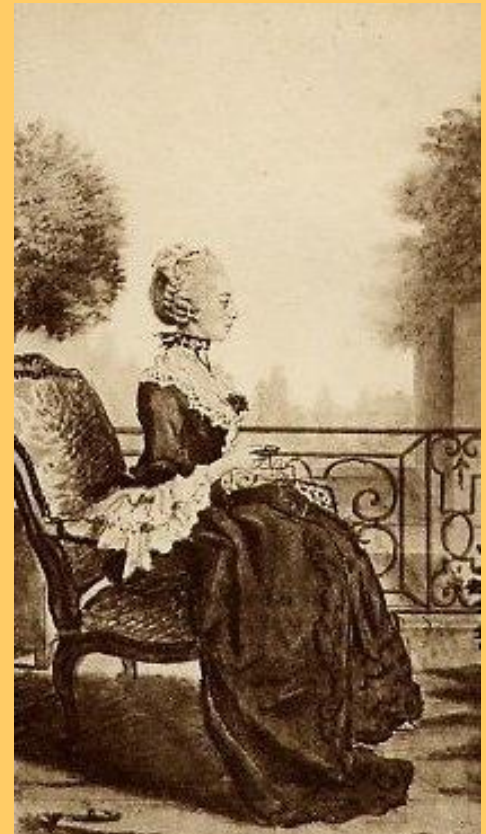

- Actief tijdens de Franse Revolutie:
Schreef Artikelen over afschaffing Monarchie en
assisteerde haar man,
minister van binnenlandse zaken
tijdens revolutie,
veroorzaakte protesten tegen koning
- stierf onder de Guillotine op place de la concorde met de
woorden:
*“o vrijheid, welke misdaden worden geleege uit jouw
naam!”*

Julie Lespinasse

•1732-1776

- Leerde in salon van haar tante Mme Deffand, Kregen ruzie, toen gasten eerst bij haar kwamen en pas later bij tante
- Met hulp van mme Geoffrin Richtte ze Eigen salon op elke dag van 17.--21.00 uur in Rue de Bellechasse en 6 rue Saint-Dominique
- bezocht zelf Salon van H elvetius
- Gasten: o.a d'Alembert (woonden samen)
- Was intellectuele en amoureuze muze,
- Schreef liefdesbrieven

Louise D'épinay

- 1726-1783
- In haar salon kwamen schrijvers en filosofen, o.a.
- Rousseau, baron de Montesquieu en Melchior Grimm
- veel liefdesverhoudingen met
- schreef zelf in vorm van brieven en dagboeken

Anne-Cathrine D'Helvetius

•1722-1800

•nichte van salonnière en schrijfster madame de Graffiny, nam na haar dood de salon over, hield 50 jaar lang salon In Rue St. Anne en Rue d'Auteuill

•andere salonières leerden bij haar: julie de lespinasse en Susanne Necker

•gasten Filosofen, politici, schrijvers: o.a.: Diderot, Condorcet, Thomas Jefferson, Benjamin Franklin

•Publiceerde briefwisseling met Echgenoot, filosoof, die ze in Salon van Geoffrin ontmoette

Madame de Staël

- Politica, schrijfster, actrice, muzikante, wetenschapper, filosoof
- was een van de weinige salonnières die meer praatte dan dat ze luisterde
- Napoleon vervolgde haar

Effect verlichting 18e eeuw

Tegen machtsmisbruik kerk en koning,
Stagnatie, bijgeloof, angst

**Door ratio en onderwijs =
vooruitgang, vrijheid, gelijkheid**

**Worstelde met bestaan van
god?!**

Wat moeten we verstaan onder Verlichting?

- Definitie van I. Kant: “Der Ausgang des Menschen aus seiner selbstverschuldeten Unmündigkeit”.
- De Verlichting ontstaat al in Engeland aan het einde van de 17^e eeuw met o.a. John Locke (1632-1704).
- R. Descartes (1596-1650) kunnen we beschouwen als een belangrijke voorloper.
- http://www.eviltwincomics.com/eviltwin_actionphilosophers_preview.pdf

Vragen verlichting

1. Samenleving

- Hoe houdt je je aan regels zonder mensen bang en dom te houden?
- Hoe kan je machthebbers in het gareel houden?
- Is een rechtvaardige maatschappij mogelijk?
- Doodstraf nodig of niet? Als er geen straf of beloning na het leven is?
- Op welke basis fundeer je menselijke samenleving, als niet de bijbel de basis is?
- Wat is een goed bestuur?

2. Filosofie

HOE KOM JE TOT KENNIS?

- Rationalisme (verstand is kennisbasis)
- Empirisme (waarneming is kennisbasis)
- Idealisme (er zijn al ideeën aanwezig)

WAT IS ECHT?

- Kennistheoretisch idealisme (als wij iets bedenken moet het ook bestaan) Traditie Descartes
- Meta-fysisch Idealisme (er is een god of een ziel, een hiernamaals en er is meer dan wij waarnemen, wij nemen alleen een afspiegeling waar) traditie Plato

<http://www.youtube.com/watch?v=FUa7oBsSDk8>

- Materialisme (alles is materie, ook emoties)

Thema's van de verlichting

- Wetenschap, filosofie, politie, kunst, denken over de mens, toekomst, zin van het leven, realiteit.
- Vooruitgang is mogelijk paradijs hier op aarde door gebruiken ratio
- mens is goed
- Mens moet luisteren naar “de natuur”, zijn instinct.
- Anti-klerikaal en anti-absolutistisch

Verschillende antwoorden

- Sommige atheïstisch, anderen niet
- Sommigen tegen monarchie, anderen niet.
- Sommigen geloofden dat er alleen materie was, anderen geloofden ook in een metafysische wereld.
- Stem van de natuur zegt van alles.

Belangrijke verspreiders van de opvattingen van de Verlichting in Frankrijk IS de Encyclopédie.

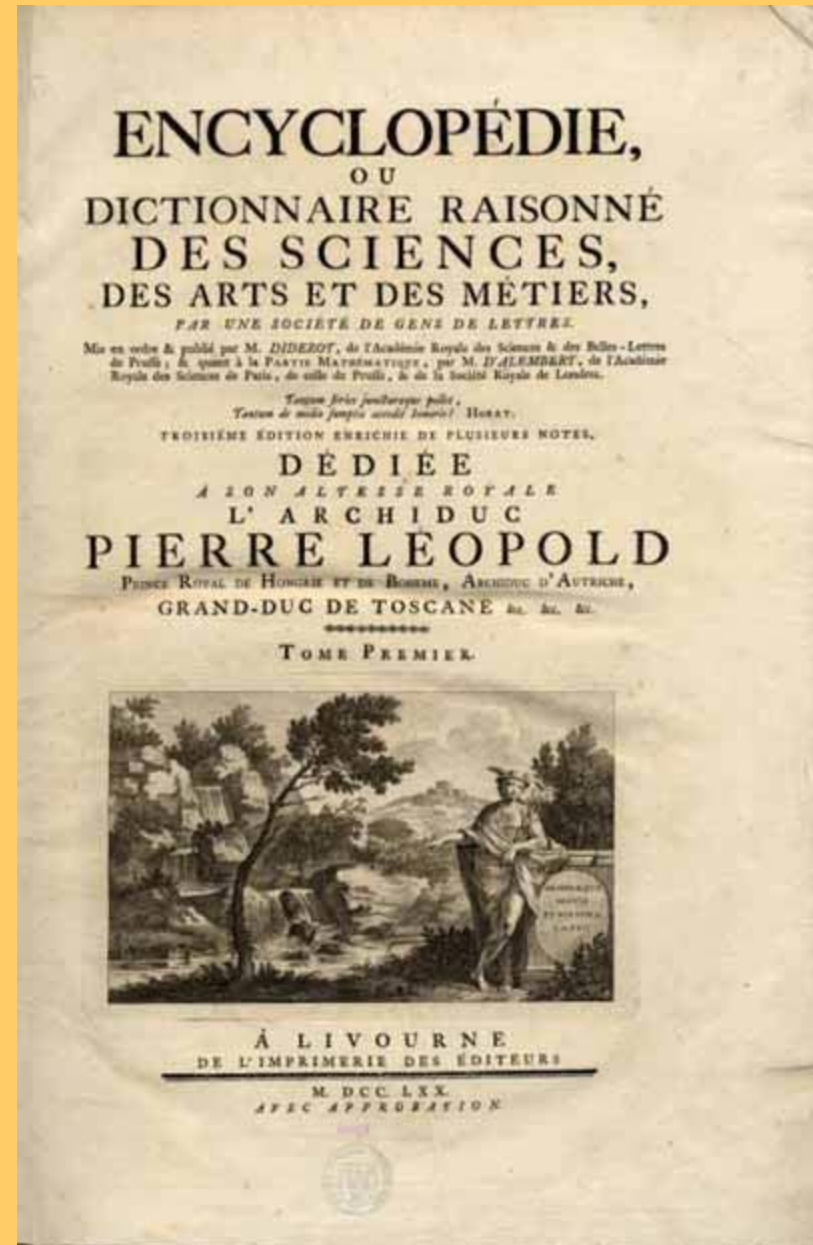
1751-1772

17 delen met 71.000 artikelen

11 delen met afbeeldingen (ets)

Verboden in 1752, verder illegaal uitgegeven

Informatieuitwisseling in gesprek en boeken

Inhoud Encyclopédie

- Alfabetisch niet hiërarchisch geordend
- Bijbelse thema's zakelijke en concreet, met ondermijnend effect (b.v. Ark van Noa)
- Ketterse meningen beschreven en “weerlegd”, dus daardoor niet censureerbaar
- Veel natuurwetenschappen, techniek, ambachten, natuur en kunsten, filosofie
- Minder aandacht voor monarchie en adel

6. Denis Diderot

- Gaf encyclopédie uit en schreef 6000 artikelen voor Encyclopédie, en vele toneelstukken.
- Filosofie: Materialistisch, empirisch en ateïstisch: er bestaat geen god en ziel, alles is fysiek en waarneembaar. Alle materie is een continue toestand van worden en verandering.
- Ons beeld van de werkelijkheid is een constructie van onze zintuigen boven ratio.
- Tussen de dingen en ons beeld ervan is een relatie. “rapport”.
- Mens begrijpt natuur niet volledig en verzint daarom een God als een “ideale mens”.
- Schoonheid, waarden, normen en moraal is relatief.

Dide-roddels

- Vele verhoudingen met salon-dames
- In de gevangenis wegens opruiende geschriften.
- Zeer vrouwvriendelijk! Voor gelijke rechten en opvoeding voor meisjes.
- Sexuele passie is menselijke drijfveer en zin van het leven, en daar is niets mis mee.
(Volupté)

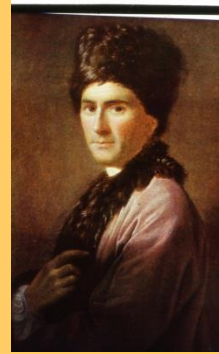
D'Alembert

Jurist, Wiskundige principes ontdekt in mechanica en functie-theorie en kansberekening, schreef boeken over muziek

redacteur van de **Encyclopédie**, vanaf 1751.
Óók hij correspondeerde met Katharina de Grote en Frederik de Grote

Jean-Philippe Rameau (1683 –1764)

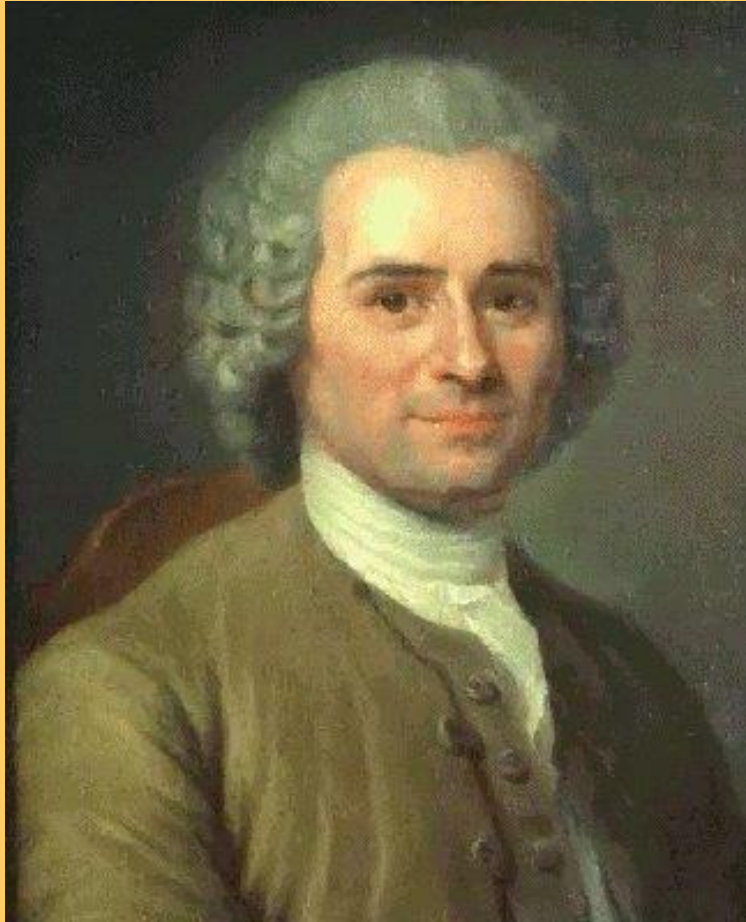
Rousseau daarentegen

Rousseau wees op de eenvoud van de Italiaanse muziek tegenover de complexiteit van de Franse - met Rameau als boegbeeld - met haar volle orkestratie, compliceerde polyfonie en harmonische zettingen.

heeft verschillende toneelstukken geschreven en komische opera's gecomponeerd. Zijn baanbrekende opera *Le devin du village* (De waarzegger van het dorp), met een nieuw soort recitatieven, werd in 1752 in aanwezigheid van koning Louis XV en diens maîtresse Madame de Pompadour succesvol opgevoerd in het Kasteel van Fontainebleau. Rousseau zat in zijn gewone plunje en ongeschoren in de loge. De koning wilde Rousseau de volgende dag een jaargeld aanbieden maar die weigerde op de uitnodiging in te gaan. Volgens zijn eigen verklaring was hij te verlegen, en niet in staat in het opvoeren van een gevat toneelstukje, maar het kan ook zijn dat hij door zijn incontinentie maatschappelijk verkeer uit de weg ging. Vanwege die zeer ongewone afwijzing kreeg Rousseau niet - zoals gebruikelijk en door hem gewenst - gratis toegang tot de opera. Niettemin leverden de vele opvoeringen hem zoveel geldelijk voordeel op dat hij een aantal jaren rustig kon werken.

Baanbrekende werken:

- **Julie ou la nouvelle Héloïse,**
Emile ou L'éducation,
Du Contrat Social.

J.J. Rousseau, (1712-1778).

Rousseau maakt carrière dankzij de Verlichting en de encyclopédie. Schreef artikelen over muziek en politiek.

Hij is echter geen vooruitgangsdenger.

“1e” cultuurpessimist

Heeft prijsvraag van de academie de Dijon gewonnen: Heeft vooruitgang in wetenschap en kunst tot verbetering van zeden en moraalbijgedragen? (Discours sur les sciences et les arts). Antwoord: NEE!!

Gelooft in vooruitgang, maar niet door civilisatie

Du Contrat Social

- .
- Verdrag van vrije individuen onderling die een gemeenschap vormen. (volkssoevereiniteit)
- " Volonté Général" (wil van allen) Op grond van gezonde intuïtie vormen ze ideale republiek. Deugdzame mens plaatst eigenbelang onder belang van allen.
- De wil is het sterkste bij de mens! De wil om zichzelf te vormen. (perfectibilité)
- Ratio, is alleen middel van de wil. Moet de natuur dienen.
- Sexuele passie is daarbij storend! Opvoeding helpt! Moet onschuldig en natuurlijk blijven.
- Zin van het leven is terugkeer naar de natuur.

Emile ou L'éducation (1762)

-Terug naar de natuur, mens is goed, civilisatie corrumpeert. -
Opvoeding belangrijk. Zo natuurlijk mogelijk.

-Diende rol van de vrouw

- Rousseau houdt vast aan God, een leven na de dood en religie.
Zijn God biedt troost. Tegen dogma's van kerk, vóór deïstische
natuurgodsdienst.

LEIDERSCHAP

Ook al zijn mensen in de natuurtoestand goed, nu ze gecorrumpeerd
zijn door civilisatie, moeten ze door een wijze leider geadviseerd en
soms gestraft worden. Tegenspraak en oppositie is slecht!!

Daarmee wordt tyrannie mogelijk....

SEXUELE PASSIE EN RATIO

Allebei slecht: Ratio verdringt gevoel en passie verpest de mens

J.J. Rousseau bemoeide zich ook met de **Querelle des Buffons** (1752-54) n.a.v. Voorstelling van komische opera 'La Serva Padrona'

Tegen van de Franse traditie van de dominantie van tekst en

Voor de Italiaanse muziektraditie: Om het hart van de luisteraar te roeren moest een componist de muziek voorop stellen (gevoel) ipv het woord (ratio)

Rousseau schreef zelf ook een opera. Mme de Pompadour (minnares van Loius XIV) zong een partij in *Le devin du village*..

Arouet le Jeune: **Voltaire.**

(1694-1778)

de belangrijkste spreekbuis van de **Franse Verlichting.**

de onverdraagzaamste strijder voor de verdraagzaamheid.

grote popularisator van ideeën, had geen nieuw filosofisch systeem

Maakt naam in de Salon in Parijs na 1715.

Correspondeert met o.a. Frederik de Grote van Pruisen en Catharina de Grote van Rusland.

Schrijft 700 teksten, waaronder 50 toneelstukken, ironische parodiën en satires en eerste cultuurhistoricus.

Voltaire.

Geloof in de vooruitgang door gebruik van de Rede (tot 1755, aardbeving Lissabon).

.
Uitspraak: : "Ecrasez l'infâme" (1761-65).

Geloof in Verlicht despotisme

Geloof in de absolute macht van de Rede.

Baron de Montesquieu

Lettres Persianes: Frankrijk kritisch geobserveerd door “buitenlanders”

“De l’*esprit des Lois*” (1748): trias politica (scheiding der machten)
Baseerde zich op Locke, maar voegde 3e macht toe: de rechtsprekende.
Tegen slavernij en tyrannie, lijfstraffen, folter. Vóór meer vrijheid

Grondlegger sociologie: Cultuurrelativisme : div.
invloeden op landen en volkeren

Republiek is allen op klein formaat mogelijk.

beïnvloedde Catherina de Grote en
Amerikaanse revolutie.

Boeken Over volkssouvereiniteit
werden in Amsterdam en Genève, niet in Parijs
gepubliceerd!

Schrijft in Encyclopédie over politiek

Voltaire

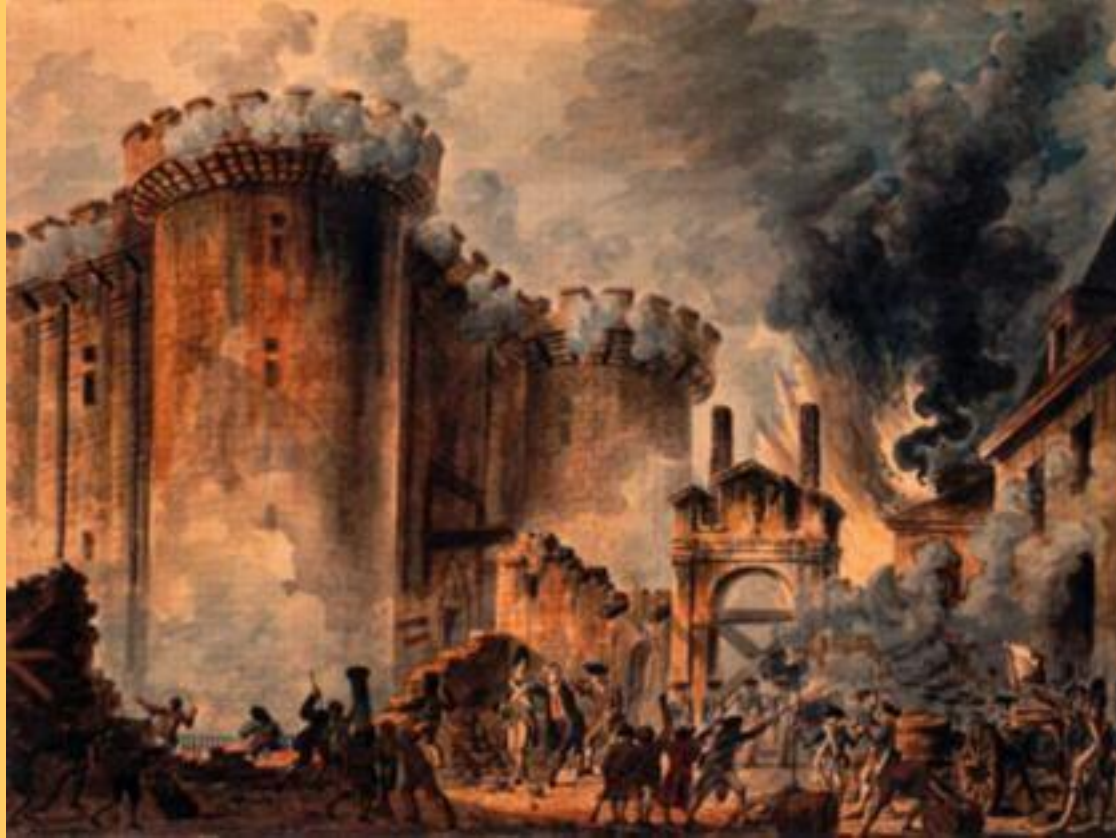
- Gelooft in de absolute macht van de Rede
- Verlicht despotisme, monarchie met goede koning en goed adviseur (liefst Voltarie zelf)
- Religie: veel kritiek op de kerk, geen atheïst, maar tolerante en ondogmatische deïst. Geloven aan god is nuttig, en de existentie van een hogere macht bewezen door het bestaan van de kosmos. Maar Jezus is niet goddelijk. Wetten van monotheïsme tegengesteld aan verlichting.
- “Als God niet bestond, zou je hem moeten uitvinden.” “Ecrasez l’infâme” slaat op kerk -institutie
- Mensenrechten en gelijkheid van alle burgers, tolerantie
- Schrijft in Encyclopédie over filosofie

TWIJVELS

Aardbeving in Lissabon 1755 ondermijnde vertrouwen in de macht van de mens en de maakbaarheid van de wereld.
Natuur is niet te vertrouwen, is blind en onrechtvaardig.
Er is geen zin, dit is niet de best mogelijke wereld.

3 reacties:

1. Bevestigen van Rousseau's theorie, dat cultuur corrumpeert. Schreef aan Voltaire: "het is niet de natuur die duizenden mensen opeen heeft gepakt in de stad."
2. Lekker griezelen, vanuit een veilige plek (sensatie, media)
3. Bevestiging dat de natuur onderworpen moest worden (Delta-werken!)

Amerikaanse Revolutie 1775-83 heeft ideeën van Franse Verlichting

Bestorming van de Bastille op 14 juli 1789. Begin **Franse Revolutie**

In **Du Contrat Social** (1762) van **Rousseau** werd het begrip **volkssoevereiniteit** ontwikkeld.

invloed van **De l' Esprit des Lois** van **Montesquieu** werd zichtbaar in de Franse grondwet.